

Gevaarlijke dieren in Nederland

*een zaak van bezorgd-
heid of niet?*

Op de foto: lanspuntslang

Zonder dat we ons dat goed realiseren worden we omringd met tal van zaken die onze gezondheid ernstig in gevaar kunnen brengen. Over het algemeen kunnen we aardig met die risico's leven, zonder ernstige gevolgen. We plaatsen de meest giftige planten in onze tuinen en op onze vensterbanken. We nemen deel aan het verkeer, we eten ons rond en we wagen ons in de Noordzee. Kortom, het heeft niet tot nauwelijks invloed op ons gedrag. Voelen we ons echter bedreigd door een tropisch of onbekend dier dan wordt er vaak wat minder nuchter gereageerd.

Een buurman die uit liefde voor gifslangen houdt is voor sommigen reden om aangifte te doen bij de politie, omdat men deze, overigens legale, hobby te gevaarlijk acht. Een bananenspin of zwarte weduwe die als verstekeling in een winkel beland is, kan aanleiding zijn om die zaak voor een sluiting van 3 dagen op last van de autoriteiten, zoals onlangs in Duitsland het geval was.

De vermeende ontsnapping van een, zwaar giftige, Lanspuntslang bracht in 1999 Enkhuizen geruime tijd in rep en roer. Dagenlang werd er gezocht. De media stond er met de neus bovenop. Enkhuizen was daardoor even het middelpunt van Nederland geworden. Gert-Jan Dröge noemde in het jaaroverzicht 1999 de Enkhuizer lanspuntslang 'de komkommer van dat jaar'.

Angstschaal

Wanneer beschouwen we iets als bedreigend? Iedereen heeft daar wel een eigen idee over. De een gaat voor geen goud in een achtbaan zitten terwijl de ander glimlachend uit een vliegtuigje stapt om een vrije val te maken.

Een spin of wesp in de auto zijn jaarlijks oorzaak van enkele ernstige auto-ongevallen omdat de bestuurder, in wilde paniek, meer aandacht voor het dier heeft dan voor het overige verkeer. Een buur-

man met gifslangen vinden velen levensgevaarlijk. Dit ondanks het feit dat er gemiddeld eens in de 53 jaar een dodelijk slachtoffer te betreuren valt in Nederland ten gevolge van een gifslangenbeet.

Zijn deze angsten voor dieren wel zo reëel? Meestal niet. Dieren zijn gevaarlijk voor mensen als:

- wij op zijn of haar menulijstje staan;
- er sprake is van mogelijk zoönose: een ziekte die van dier op mens kan overgaan;
- door zijn of haar giftigheid.

Ziekteoverbrengers

Mensetende dieren als haaien en krokodillen komen niet voor in Nederland. Dieren die zich op de een of andere manier aan ons tegoed willen doen kennen we wel. Denk hierbij aan bloedzuigende dieren. Het gevaar schuilt hierbij niet in de irritant jeukende beet of steekwond maar in de virussen, bacteriën of parasieten die op deze wijze in ons lichaam terecht kunnen komen. Het bloedzuigende dier, de vector genoemd, is niet de veroorzaker van de ziekte maar is de overbrenger van het ziekteverwekkende organisme.

Virussen en bacteriën kunnen onder andere door steekmuggen, knutten, bedwantsen en teken overgebracht worden. De laatste is verantwoordelijk voor verspreiding van de ziekte van Lyme.

Exotische muggen kunnen knokkelkoorts, malaria, hartwormen en zeer veel ander ongerief overbrengen.

Malaria? Deze ziekte is toch uit Nederland verbannen. Voor onze inheemse malaria klopt dat, maar door onze moderne transportmiddelen wordt de Wereld steeds kleiner. In vliegtuigen reizen malariamuggen, als verstekelingen, mee. Zij kunnen op deze wijze terecht komen op luchthavens als Schiphol.

Word je daar door zo'n insect gestoken dan kan je de pech hebben geïnfecteerd te worden met malaria tropicana, een zeer gevaarlijke variant van malaria. Men spreekt daarom tegenwoordig zelfs over 'luchthavenmalaria'.

Als bij de gestoken persoon, na de incubatietijd van 7-30 dagen, of soms zelfs pas na 6 maanden, zich ernstige gezondheidsproblemen voordoen komt een Nederlands medicus soms tot een foutieve diagnose. Temeer omdat het slachtoffer op de vraag 'of deze onlangs in de tropen op vakantie is geweest' ontkennend zal antwoorden.

“Volgens de Zwitserse medicus Paracelsus is alles giftig, slechts de dosis bepaalt de giftigheid.”

Tijgermuggen reizen mee met Lucky Bamboo, een Dracenea-achtige plant, en tussen geïmporteerde autobanden. In die banden zitten kleine plasjes water waar tijgermuggenlarven en -eitjes zich nestelen. Bij transport over de weg, wordt dit water in bochten uit de banden geslingerd. Zo komen de larven en eieren op de weg terecht. De eieren van de tijgermug zijn sterk, ze zijn zelfs min of meer wintervast. Zelfs uitgedroogd en weer nat gewor-

Steatoda Grossa (valse Zwarte Weduwe)

den ontwikkelen zich daaruit uiteindelijk gewoon weer tijgermuggen.

De tijgermug kan vele voor de mens gevaarlijke virussen overbrengen. Van het Chikungunya virus, een minder gevaarlijk ziekteverwekker dan knokkelkoorts, weten we dat deze virussen via de tijgermuggeneieren doorgegeven kunnen worden. Laten we hopen dat niet het geval is voor knokkelkoorts (Dengue).

Giftigheid

Volgens de Zwitserse medicus Paracelsus is alles giftig, slechts de dosis bepaalt de giftigheid.

In dit artikel wordt gesproken over giftig als een geringe hoeveelheid stof een groot effect heeft. Ga je dood door het eten van een enkel blad van de oleander of door slechts 0,02 mg slangengif per kg (LD50) dan noemen we dit giftig. LD50 betekent dat per kilogram lichaamsgewicht 0,02 mg gif nodig is om 50%, meestal muizen,

binnen 24 uur te doden ten gevolge van het gif.

Moet je echter 3000 mg/kg (LD50) keukenzout nuttigen voordat er sprake is van ernstig schade, dan spreken we over een gering effect.

De lijst van giftige inheemse dieren is lang. Het merendeel is zwak giftig. Slechts een enkele soort kan levensbedreigend giftig zijn.

De in de Noordzee levende grote pieterman geldt als het giftigste dier van Europa. Inheemse adders zijn giftig, maar veroorzaken zelden een fatale beet. Van de inheemse spinnen is geen enkele soort levensbedreigend, dit behoudens zeldzaam optredende allergische reacties. Bijen, wespen en dergelijke zijn zwak giftig. Helaas zijn er nogal wat mensen overgevoelig voor hun steken. Heel wat mensen lopen noodgedwongen met een epipen rond om de gevolgen van de ana-

lylactisch shock, die kan optreden bij een steek, te beteugelen.

De lijst aan uitheemse giftige dieren in Nederland is echter grotendeels onbekend. Ieder jaar worden we weer verrast door een nog niet eerder in Nederland, in het wild, aangetroffen (giftig) dier. In de afgelopen jaren heb ik onder andere ratelslangen, cobra's, schorpioenen, spinnen en andere giftige dieren gevangen, die als verstekeling in handelszendingen en in bagage ons land zijn binnen gekomen. Er worden door liefhebbers giftige dieren in terraria gehouden. Gelukkig komt het zeer zelden voor dat zo'n dier ontsnapt en op straat terecht komt.

In 2006 was er helaas een 'idiot' die tenminste 8 uitheemse Aspisadders heeft losgelaten in Poortugaal, een plaats onder de rook van Rotterdam. Van deze dieren zijn er gelukkig 6 weer gevangen door Staatsbosbeheer en SERPO.

Negatieve tendens

Aangemoedigd door uitdagende foto's en filmpjes op internet zien we dat jongeren elkaar uitdagen om giftige dieren zonder beschermende maatregelen te hanteren. Het zogenoemde 'free handling'. Dit stoere gedrag heeft in 2011 in Engeland helaas een dode tot gevolg gehad. Strenggelovige christenen in de VS hanteren ook gifslangen op onverantwoorde wijze om aan te tonen dat zij, volgens de bijbel (Marcus 16), bij voldoende geloof in Jezus Christus beschermd zijn tegen de gevolgen van onder andere gif. Dat dit soms dodelijk verloopt zal niemand verbazen.

Verstekelingen

Omvangrijker en daardoor meer problematisch ligt het bij insecten en geleedpotigen die als verstekeling ons land bereiken. Beten veroorzaakt door verstekelingen als zwarte weduwe, red back spiders of vioolspinnen stellen de kennis van de huisarts sterk op proef. Temeer als de beet plaats-

gevonden heeft zonder dat het slachtoffer de veroorzaker van de beet gezien heeft. Deze denkt wellicht zich geprikt te hebben aan een metaalsplinter. Wordt hij enige tijd later geconfronteerd met gezondheidsklachten, dan wordt niet snel gedacht aan vergiftigingsverschijnselen veroorzaakt door de beet van een zwarte weduwe. Hoewel ons klimaat niet zonder meer geschikt is voor zwarte weduwen om in leven te blijven, zien we dat deze spin- nen zich binnenshuis prima weten te handhaven.

Binnenshuis zijn tal van warmere plekken, bijvoorbeeld bovenop de compressor van een koelkast, waar voor de spin een ideaal warm microklimaat heerst om te kunnen gedijen. Ze weten zich zelfs voort te plan- ten. Een eenmaal gedekte zwarte weduwe kan tot meer dan 14 bevruchte eicocons produceren, waar tussen de 100 en 400 spinnetjes uit kunnen komen.

Lanspuntslang

Wekelijks krijgen wij bij 'SERPO' veront- ruste telefoontjes of e-mailtjes binnen dat men in huis een gevaarlijk uitziend dier, veelal een spin, heeft ontdekt. Wij vragen dan om foto's van die dieren per email op te sturen. In 95% van de gevallen gaat het om inheemse spinnen. Meestal zijn dit inheemse kogelspinnen, steatoda-achtigen. Deze lijken bedrieglijk veel op hun gevaarlijke verre neef: de zwarte weduwe. Tegen de herfst ontvangen we veel foto's van inheemse, eveneens ongevaarlijke, grijze huisspinnen. De afgelopen jaren wordt steeds vaker de inheemse maar zeldzame, zesogen kerkspin waargeno- men. Dit zijn temperamentvolle spinnen die snel bijten. De beet is pijnlijk, maar is, op allergische reacties na, ongevaarlijk voor de mens.

Voorzichtigheid

Zo af en toe krijgen we foto's toegezonden van in huis of bedrijf aangetroffen exoten

als zwarte weduwe, bananenspin, viool- spin of Australische tunnelbuizen. Deze dieren kunnen allen een vervelende en soms fatale beet uitdelen. Gelukkig zijn, net als bij veel andere giftige dieren, deze er niet op uit om ons nodeloos te bijten. Spinnen zullen alleen bijten wanneer zij zich in het nauw gedreven voelen. Van gif- slangenbeten wordt ruim 70% veroorzaakt doordat men tracht een slang te pesten, te vangen of te doden.

Bij vermoeden van een giftig dier is altijd voorzichtigheid geboden. Zelfs bij SERPO wordt iedere onbekende slang als een giftig dier benaderd totdat het tegendeel met zekerheid is vastgesteld. Is de aan- wezigheid van giftige dieren al dan niet van exotische aard reden tot paniek? Nee, oplettendheid is wel geboden.

Geheel voorkomen dat exoten in ons land terecht komen, lijkt gezien onze leefwijze onmogelijk. Door voorlichting en oplet- tendheid moet zoveel mogelijk voorkomen worden dat deze, mogelijke, gevaren zich explosief gaan ontwikkelen. Het meren- deel van de hier, door menselijk toedoen , terecht gekomen dieren en planten zijn overigens ongevaarlijk voor de mens. Groene halsbandparkieten vinden velen wel een leuke kleurige aanvulling van onze fauna, terwijl hier natuurlijke ook sprake is van faunavervalsing. Voor 1950 was het aantal met de ziek- te van Lyme geïnfecteerde teken nihil. Helaas is dat niet meer zo, het dreigt zelf epidemisch te worden. Bijna 20% van de teken is inmiddels besmet. Sinds 2009 wordt de ziekte van Lyme zelfs erkend als beroepsziekte voor boswachters en ande- re mensen die beroepshalve besmet kun- nen raken.

Laten we hopen dat dit met exotische vec- toren, als onder meer de tijgermug, giftige dieren als zwarte weduwe en andere exo- ten niet met zo'n vaart zal verlopen.

† de heer Walter Getreuer, directeur "SERPO"